

toe gewichtige, wanneer de een kerkelijke aan wij ons uwen schouk, en gaven, aan. Een nieuwe ten tot stand an machtigen door het oude geschoven en nieuwen weg van hoogthans niet.

beswaar ge-voor zulk een tijp is. Reeds wezen, dat aan g vooraf zou van den juisten we Testament, deze moeilijke werd steeds tekstus receptus witeit nog vast, en dezen tekst zou een overlijken naam quaesties niet en terugvinden en de kritische leenden hebben aande tekstus is. Intusschen niet afgeloopen, en aangenomen t hoofdbeswaar uitgegaan van aan het God- den gebroken egrame pietet rift zijn opge- stting nu kan p een tekst, dere kritische Nieuwe Testa- ni slechts deze lke een nieuwe de kritische alleen enkele zelfs geheele de pericoop en het slot erden weggela- leze voor „on- sou zulk een e wantrouwen ik zou klagen, Bijbel in han- van Gerefor- meerde studie van akt worden, en zullen geschift is, voordat etting komen op dit terrein eid door onze let is een ter- pij met de re- waar men nog kwam.

de voorarbeid, rztelling noodig mt het tweede geen exegetis- berekend zou- de Schrift op- de jongste ek, hoe uiterst eeraar te vin- van het Oude men kon. Er doktoren en- voor de exe- op den duur ts te wachten weren, dat we Hoogescholen reitten, die de Nieuwe Testa- in staat zou- arbeid te ver- niet eens een Heilige Schrift, alt bewerkt, en nieuwe ver- sprekt ook, wanneer ze ge exegetische bekwaamheid n deele te kort en is van huis nen met aan te wijden, ter- gleeraar moet stuit men op lndeboom is id gekomen, ich te nemen, ich gebied nog ituurlijk staat aneer enkele Bijbelvertaling eer weergeeft ler wetenschap de een nieuwe en werk zijn, s en daarom t wezen van e arbeid, die ekst en van de der Schrift is

meenden we oeten wijzen, lam wel kans erale Synode en verbeterde hrift op den unen we niet. Schiedamsche i we het plicht e zorgen, die e mogelijken geveven. Te an de Staten- vertaling voor een dwaling,

die we ons niet ten laste mogen laten leggen. Maar wel dient klaar en helder te worden ingezien de moeilijkheid, die aan zulk een nieuwe vertaling verbonden is. We gelooven daarom, dat de tijd voor zulk een nieuwe vertaling thans nog niet geko- men is en ook hier de wijze les in toepas- sing zal moeten gebracht worden: grijpt als 't rijpt. Laat eerst een geslacht van exegeten zich ontwikkelen, dat in staat is omtrent de kritische en exegetische quaesties zelf- standig een oordeel te vellen; een geslacht, dat met volen eerbied voor het Goddelijk gezag der Schrift vervuld, de resultaten van het wetenschappelijk onderzoek weet te keuren en te schiften. Dan zal ook het oogenblik gekomen zijn, om als vrucht van deze studiën een nieuwe vertaling ter hand te nemen. En ook dan zouden we nog liever aanraden, dat men liever niet een geheel nieuwe overzetting gaf, maar er zich toe beperkte onze Statenvertaling te verbe- teren, waar dit gebiedend noodzakelijk was. Een herziene uitgave van onze Staten- overzetting zal altoos meer kans hebben bij ons volk ingang te vinden, dan een gehele nieuwe.

Het Christelijk Comité voor Indië vraagt ons plaatsing voor de volgende circulaire, die dezer dagen door hem verzonden werd.

L. S.

„Het Christelijk Comité voor Indië“ vraagt een oogenblik Uw aandacht voor een zeer ge- wichtig belang.

Het zal wel geen breed betoog behoeven, hoester het noodig is, dat het Christelijk element onder de Europeanen in Indië worde versterkt. Allereerst is dit eisch met het oog op de propaganda van het Christendom.

Het is een treurig feit, dat er onder de Euro- peanen in Indië zoo weinigen zijn, die met ons den Christus belijden. Ons Christenvolk moet de propaganda voor het Christendom steunen, niet alleen door voor de Zending zijn gaven te geven, maar ook door — veel meer dan tot nu toe is geschied — van zijn beste zonen af te staan om in Indië een positie te kiezen.

Hiermee is ook een nationaal belang gemeind. De Christianisatie van Indië is het beste middel om Indië duurzaam aan Nederland te verbinden.

Daarbij bleet dat reusschit eilandendijk zoo rumschoots gelijgeheid voor degelijke, flinke, jonge mannen, om zich daar een uitstekende positie te verwerven.

Het Christelijk element onder de Europeanen te versterken is het doel, dat het Christelijk Comité voor Indië beoogt.

Een informatiebureau — adres: Prinsengracht 262 Den Haag — is opgericht, waardoor reeds aan honderden, geheel belangloos, allerlei in- lichteningen zijn verstrekt.

Voorts zijn bij „Vada“ te Wageningen, „Gidsen“ uitgegeven en in ruimen getale verspreid, om de aandacht te vestigen op oodeneideide betrek- kingen in dienst van het Gouvernment. Een ander heeft tot resultaat gehad, dat reeds onderscheidene Christelijke jongemannen naar Indië zijn gegaan of zich daartoe voorbereiden.

Bovendien verleent het Comité in den vorm van voorschot steun aan jongelieden, die stu- deeren voor den Indischen dienst en zelf daartoe de middelen missen.

Reeds werden seven jongelieden gestuurd met een bedrag van f 6400.—. Voor het studjaar 1912—1913 wachten acht jongelieden op onze hulp.

Zullen wij hen echter kunnen helpen, dan heeft ons Comité ook zelf steun noodig.

Wij hebben een rentelooze lening aangevaan van f 20.000 — in aandelen van f 100.—, waarvan we omstreeks f 10.000.— hebben geplaatst.

Vanaf 1914 wordt jaarlijks $\frac{1}{10}$ van het ge- plaatste kapitaal afgelost. Die aflossing is be- hoorlijk gewaarborgd, omdat elk, die voorschot ontvangt, zich verbindt tot terugbetaling en een verzekering moet sluiten ten genoege van het Comité.

Wij kunnen echter niet meer voort.

Oude exploitatiekas heeft reeds een aanzienlijk te kort.

En de voorschotkas raakt ook ledig.

Als we niet krachtig worden gesteund, zullen we onderscheidene, veel belovende jongelingen, die onze hulp intropen, moeten afwijzen.

Het gevolg daarvan zal wesen, dat zij niet voor Indië kunnen gaan studeren. Maar dat mag niet. Dat zou zeer tot schade zijn van de goede zaak, die we beoogen.

Het Christelijk element in Indië moet worden versterkt.

Daarom komen we tot U in het belang van ons schoone Indië en vragen U dringend om hulp.

Neem een of meer aandelen in onze lening, of steun ons met een flinke gave of een jaar- lijksche bijdrage.

Het Christelijk Comité voor Indië:

Dr. R. J. W. RUDOLPH, te Liden, Voorzitter.
C. VERSLUIS, Notaris te Liden, Penningm.
Prof. Dr. H. BAYNK, te Amsterdam.
H. Bos Kz, te Rotterdam.
Mr. P. E. Buijs, te Liden.
Kapt. F. Brouwer, te Ermelo.
H. COLIJN, Minister van Oorlog, Den Haag.
Dr. J. C. v. Es, te Liden.
Dr. H. FRANSSEN, te Zwolle.
H. W. v. MAKLE Jr., te Amsterdam.
Mr. V. H. RUTGERS, te Hilversum.
Dr. J. G. SCHOELER, te Ermelo.
Dr. W. BIEUKELAAR, te Zaandam, Secretaris.

Zaandam, Sept. 1912.

Moge dit uitnemende werk, om Christen- mannen den weg naar Indië gemakkelijker te maken en zoo zijdelings steun te bieden aan den Zendingarbeid, krachtige hulp vinden in ons land.

DR. H. H. K.

Voor Kootwijks Scholen.

In hartelijken dank ontvangen door onder- getekende van den heer Dan. Top, gecollecteerd in de Geref. Kerk te Amsterdam, van N. N. f 50; van den heer A. S. Lefse te Aardenburg, gevon- den in de Unie-collecte, f 1.

Vriendelijk verzoeken wij onzen scholen, die zoo groote behoefte aan steun hebben, te willen gedanken.

Dr. J. H. HOUTZAGERS, Kootwijk, Voorzitter.

De heer NOORDTJY, die O.-T.ISCHE GODS- OPENBARING EN HET OUD-OOSTERSCH LEVEN. Rede bij de aanvaarding van het hoogleeraars- ambt aan de Rijks-Universiteit te Utrecht den 23sten September 1912. Utrecht, G. J. A. Kuys. — 1912.

Van deze rede, die wij den dag waarop zij werd uitgesproken ontvingen, is reeds in de avond- bladen van 23 September een exposé gegeven, dat ook in de HERAUT van 29 September is opgenomen en dus bij onze lezers als bekend mag ondersteld.

De omstandigheid echter dat zij uitgesproken is door een der onzen, die daarbij ook buiten onzen kring als wetenschappelijk man is gekijkt, maakt een nadere bespreking, zij het dan ook met weglating van het reeds gegeven exposé, niet overbodig.

De heer NOORDTJY toch ontving zijn god- geleerde opleiding aan de Theologische School onzer Gereformeerde Kerken te Kampen, waar zijn vader, Prof. M. NOORDTJY, de Oud-Testa- mentische vakken doceerde toen Prof. BAVINCK er nog de Gereformeerde dogmatiek gaf. Maar hij studeerde ook aan de Universiteit van LEIDEN en promoveerde daar tot doctor in de semitische letterkunde, — een van de vijf doctor- aten, die de wet op het H. O. van 1876 in de faculteit der letteren en wijsbegeerte ver- krijgbaar stelde.

De redeenaar van 23 September is alsoo theoloog en philoloog en — wat voor een Oud- Testamenticus, als hoedandig hij ook aan de Rijks- Universiteit te Utrecht is opgetreden, kan bij tegenwoordigen stand der O.-T.ISCHE wetenschap een bijkans onmisbaar verlescht mag heeten, semitisch philoloog.

Zooals de gewoonte is bij een oratio inauguralis, begeeft ook met deze de redeenaar zich niet in de details van het vak, maar teekent hij in breede trekken de beginselen van zijn weten- schappelijk onderzoek en onderlicht.

En Prof. NOORDTJY doet dat in de rederede op een wijze, zooals van een doctor in de semi- tische letterkunde die tevens gereformerd theoloog is, niet anders te verwachten was.

Teestafel.

De O.-T.ISCHE GODS- OPENBARING EN HET OUD-OOSTERSCH LEVEN. Rede bij de aanvaarding van het hoogleeraars- ambt aan de Rijks-Universiteit te Utrecht den 23sten September 1912. Utrecht, G. J. A. Kuys. — 1912.

Het onderwerp zijner rede, waarvan de titel is: DE O.-T.ISCHE GODSOPENBARING EN HET OUD-OOSTERSCH LEVEN, beweest zich in hoofdzaak op het gebied van de geschiedenis der Israëli- tische godsdienst, een van de onderdelen van het vak, die hij naast de twee andere: de Israëlitische letterkunde en de uitlegging van het oude Testament, in de Faculteit der godgeleerd- heid aan de Utrechtsche Universiteit voortaan zal hebben te doceren.

Het komt mij voor, dat het ontlenen van zijn onderwerp juist aan dit onderdeel van het vak een gelukkige greep is geweest.

Immers de geschiedenis der godsdienst van Israël staat in verband met de wording van de uit Israël tot ons gekomen canonische schriften, die toch de hoofdschijf zijn van het literaire menu, dat de wet op het H. O. als „Israëlitische letterkunde“ aandient, en alsoo ook met de uitlegging der canonische schriften of de uitlegging van het O. T.

Met toch aan één der twee andere onder- deelen zijne onderwerp te ontnemen, zou de redeenaar groot gevaar hebben gelopen van in allerlei details te zijn geraakt; iets wat bij een academische rede als deze, zooals ik reeds op merkte, niet alleen ongewoos, maar wijl zij voor een auditorium was bestemd, dat voor een over- groot gedeelte bestond uit niet-theologen, laat staan O.-Testamentici, ook zeer ongewenscht zou zijn geweest. Zouk een gehoor toch had dan al licht voor de boomten het bosch vergeten. Doch wij, zeker niet alleen en uitsluitend, maar toch wel voor een goed deel, — de antwoorden op de vragen, die zich bij de O.-T.ISCHE studie omtrent wording en uitlegging der canonische schriften voordoen, afhankelijk zijn van den kijn dien men heeft op de wording van den godsdienst van Israël, deed Dr. NOORDTJY goed, waar het hem te doen was blijk te geven van wat ik zou willen noemen zijn heuristische en didaktische beginselen, met aan den godsdienst van Israël zijn onderwerp te ontnemen en daarbij dan s'n gehoor van zijn kijn op dien godsdienst op de hoogte te stellen.

Daar de kijn van dien welke anderen daarop hebben verschilt, is bij het subjectieve element dat alle wetenschap kenmerkt, begrijpelijk.

Hangt toch reeds de waarneming van de feiten af van de subjectiviteit van den waar- nemer, sterker nog hangt het vadenken over die feiten af van de subjectiviteit van den nadenker. Bij dit zijn nadenken toch laat hij zich, meer of min bewust, beheerschen door die hoogste beginselen die hij, naar het, voor „de predi- catiologische wetenschap“ zoo fluikelijke woord van den ouderen FICHTER, „ten slotte kiest al naar dat hij 'n mensch is“.

Ook NOORDTJY zelf is het daar goed mee eens, en ook ik acht het met hem een niet al te gewaag- de onderstelling, dat, — althans wat betreft dat deel van zijn auditorium hetwelk, als hij zelf, gemoetszaam vertrouwd is met het wetenschap- pelijk bedrijf, — zeker bij niemand de gedachte zou heerschen, „als zoo eenige wetenschap ontkomen aan den invloed van den subjectieven factor en de onderzoeker zich eerst van zichzelf kunnen ontdoen, voor hij zijn onderzoek aan- vangt“. Toch ben ik er niet zoo heel zeker op, dat deze gedachte, die NOORDTJY „in ieder geval niet meer huius temporis“ noemt, niet nog bij sommigen onder de velen welke toen te Utrecht de plichtigheid met hun tegenwoordigheid vereerden“, zal hebben geheerscht.

De kijn nu dien Dr. NOORDTJY heeft op de wording van Israël's godsdienst, hangt op het innigst saam met de tweerlei omstandigheid, dat hij is doctor in de semitische letterkunde en dat hij is 'n gereformerd theoloog.

Aan de eerste omstandigheid, s'n doctor-in- de-semitische-letterkunde-zijn, is het te danken, dat hij vertrouwd is met de documenten waaruit het semitische, d.i. het west-Asiatische of oud- Oostersche cultuureven gekend wordt; dat hij op de hoogte is van de groote vermeerdering der documenten sedert de laatste helft der vorige eeuw, „door de opgravingen welke niet alleen in het Nijldal en de Eufraat-Tigrisvalleie maar ook in Palestina, Syrie en laatste in het oude stamland van de Hittiten hebben plaats gehad“ (p. 7); en eindelijk dat hij als vakman ook op de hoogte is van wat door het onderzoek van wat dus is opgegraven omtrent het oud- Oostersche leven is aan het licht gebracht en waardoor, zooals hij het uitdrukt, „steeds meer het gordijn (is) weggeschoven, dat eenewalig de oud-Oostersche wereld voor ons verborgen heeft gehouden“.

„Steeds men“ zegt hij heel voorzichtig, dus heedsmaal nog niet, en met de nuchtere beson- nenheid van den geleerde laat hij op dezen passus van het „steeds-meer-weggeschoven- gordijn“ dan ook onverwijd volgen, dat wij ook nu nog teover dat oud-Oostersche leven in vele opzichten staan „als de bergbeklimmer, die wel de omliggende toppen uit een nevels- ziep oprijzen, maar zich niet altijd een helder beeld kan vormen van de onderlinge verhou- ding waarin deze tot elkander staan“ (p. 7). Dit fraale, aan de Alpensport ontnomen beeld zet hij dan, naar eisch eener academische redevoering, in het „Begriffelijke“ wanneer hij eenige regels verder spreekt van: „de onzeker- heid, waarin we nog op zoovele punten ten opzichte van het oostersche leven verkeeren“.

„Dat men desondanks onder hen, die zich aan de bestudeering van het O. T. hebben gewijd, zoo lang de oogen heeft gesloten ge- houden voor de lichtstralen, die van het Oosten uit over onze Schriftbeschouwing en over onze kennis van de geschiedenis van Israël's god- dienst is opgegaan, (p. 7) — is iets wat hij afkeurt, al toont hij ook, door er zelfs twee gronden voor aan te voeren, dat hij er zich allerminst over verwondert. Een mijns inziens wat al te ver gedreven bescheidenheid heeft hier den soon doen verswijgen den naam van zijn vader. Prof. M. NOORDTJY toch heeft meer dan eens omtrent de genoemde „lichtstralen“ ons kennis bijgebracht. Dan, hoe dit zij, ook de soon heeft evenmin als zijn vader, bij het zich wijden aan de bestudeering van het O. T., de oogen voor deze lichtstralen gesloten gehouden, en daardoor heeft hij een kijn gekregen op de O. T. Schrift en den godsdienst van Israël, die van ander kijn — zowel van geleerden, welke de realiteit der Godsopenbaring in Israël bevestigen als van hen, die haar ontkennen, — verschilt.

Zijn kijn op, zijn visie van Israël is nu die dat hij het niet niet als een oud, maar als een, in betrekkelijken zin veelver jong volk, opkomend uit het alles behalve primitieve cultuureven van West Asië en daarmede door duizendvoudige geheimzinnige banden onlos- makelijk verbonden“.

Dit Israël zelf en zijn canonische schriften ziende in het milieu van dat oud-Oostersche cultuureven, wijst hij in het verloop van zijn rede op vele verrassende overeenkomsten en be- paaldelijk dan wat „de regeling van het gemeen- schapsleven“ (p. 18 e.v.) en daarna wat het cultischen leven“ (p. 23 e.v.) betreft. Overeen- komsten, die „ons op menig punt genoodaakt hebben vroeger gangbare meeningen te herzien“ (p. 13).

Maar de kijn dien Dr. NOORDTJY heeft op de wording van Israël's godsdienst, hangt niet minder saam met de omstandigheid, dat hij is 'n gereformerd theoloog. Overholven spreekt hij uit: „Ik aanvaard de realiteit eener bijzondere Openbaring Gods in het midden der mensche- heid, welke, eerst voor-Israëlitisch, zich daarna over Abraham en over Mozes heen in Israël concentreert om ten slotte in het Christendom universeel te worden“ (p. 9). Daardoor is zijn visie van Israël's godsdienst en canonische schriften een andere dan die van hen, welke, als de grootmeester ten onzent op het gebied der moderne O.-T.ISCHE wetenschap, nu wijlen Prof. KUENEN, — er niet anders en niet meer in zien dan de vrucht eener „natuurlijke ont- wikkeling“.

Anders ook dan van hen, welke met ons gereformeerden wel de realiteit eener bijzondere openbaring Gods aanvaardt, maar als b. v. de geestverwanten van den Leidschen hoogleeraar CHARITHE DE LA SAUSSAYE, onder die open- baring geen mededeeling van kennis, maar van leven verstaan.

Op p. 10 toch zegt NOORDTJY: „Wanneer ik hier van openbaring spreek, doe ik dat in den onder Gereformeerden gangbaren zin, dat wij hier te doen hebben met die actie Gods, waardoor Hij zich in den weg van een histo- risch geheel van bijzondere middelen doet kennen“ (p. 10).

Het is dit gereformerd beginsel dat zijn denken over Israël's godsdienst en de O. T. Schriften beheerscht, terwijl hij daarbij meer dan eens met zooveel woorden verzekert, dat hij niet de „mechanische“, maar, wat ook Dr. KUYPER noemt de voorstaat, „de organische inspiratie“ der Schrift aanvaardt.

En hoester hij door zijn zooveen genoemd gereformerd beginsel zijn denken laat beheers- chen blijkt o.a. uit deren zin, die in zijn bouw aan BAVINCK's wijze van reggen herinnert, op p. 11: „En deze Godsopenbaring in het midden van Israël is zulk een realiteit en staat zoover in het centrum, dat wij ons, naar mijn innige overtuiging, den weg tot de kennis en de ge- schiedenis van dit volk zouden afsluiten, indien wij se daaruit zouden willen elimineren“.

Zoo kan het dan ook niet anders of bij alle overeenkomsten die hij tusschen Israël en zijn oud-oostersche milieu ziet, moet hij ook zien de verschillen.

In zijn rede wijst hij daar op.

Eerst weer wat „de regeling van het gemeen- schapsleven“ en dan weer wat „het Cultische leven“ betreft. Iets waarbij dan niet minder verrassend verschil dan overeenkomst in het licht treedt.

Aan het einde van dit deel zijner rede zegt NOORDTJY: „Zoo zien wij dus, dat zowel van het gemeenschapsleven als van het breede terran, dat wij onder den naam van kultus hebben samengevat, Israël blijkt voor een aanzienlijk deel op den grondslag te staan van het oud- Oostersche leven. Daarbij is ons echter tevens duidelijk geworden, dat in het midden van dit volk een agens werkt, een macht zich open- baart, welke, voorzover zij niet verwijderd of wijst, die oude vormen beleest en bezield en se tot dragers maakt van gansch nieuwe gedachten; een kracht, welke ondanks men- schelijken tegenstand het gehele leven voor zich oprecht“.

In het laatste deel zijner rede wijst NOORDTJY dan op de O.-T.ISCHE gedachte over het wezen Gods. „Hier houdt, zoo zegt hij, bij sekere overeen- komst in de namen, alle verdere overeen- komst tusschen Israël en de andere Semitische volkeren op.“ Hier is de eenheid tegenover de veelheid, het monothisme tegenover het poly- theisme, en uit die eenheid volgt dan ook de gestijheid van Israël's Godsbegrip.

En wel is het zeker waar, „dat men voor dit geestelijk karakter van Jahwe in het midden van Israël niet altijd oog heeft gehad“ (p. 38); iets wat uit Israels verleden en den invloed van de Kanaanitische omgeving is te verklaren, „maar toch heeft dit geestelijk Godsbegrip in het mid- den van Israël wortel geschoten en dank zij den arbeid der profeten heeft die vrucht gedragen“. Dat het Jahwisme als ethisch monothisme niet door de Baalim in Israël is verdrongen, dit is, zoo zegt Dr. NOORDTJY, „echter niet de vrucht van den arbeid der profeten, al is het volkomen juist, dat zij het dieper hebben ingedacht en in zijn versterkenden invloed op het volke- leven beter hebben gevoeld, — maar dit is vrucht van de openbaringswerkzaamheid van God!“

Over het optreden van een hoogleeraar op den kathedra der O.-T.ISCHE vakken aan de Utrechtsche Universiteit, met deren kijn op de geschiedenis van den godsdienst van Israël en zijn canonische schriften, kunnen wij gerefor- meerden ons verheugen.

Op theologisch gebied toch is hier congenial-iteit van beginsel en dit optreden geeft daarbij den indruk, dat Prof. NOORDTJY zich sterk maakt om, ten opzichte van details omtrent wording en uitlegging der O.-T.ISCHE schriften, door daar op te doen vallen de lichtstralen der semitische philologie, althans tot meerdere helderheid te brengen wat voor ons in die details, ook bij de aanvaarding der organische Schriftbeschou- wing, nog min of meer duister is.

En dit wekt blijde verwachting.

Over het optreden van een hoogleeraar op den kathedra der O.-T.ISCHE vakken aan de Utrechtsche Universiteit, met deren kijn op de geschiedenis van den godsdienst van Israël en zijn canonische schriften, kunnen wij gerefor- meerden ons verheugen.

Op theologisch gebied toch is hier congenial-iteit van beginsel en dit optreden geeft daarbij den indruk, dat Prof. NOORDTJY zich sterk maakt om, ten opzichte van details omtrent wording en uitlegging der O.-T.ISCHE schriften, door daar op te doen vallen de lichtstralen der semitische philologie, althans tot meerdere helderheid te brengen wat voor ons in die details, ook bij de aanvaarding der organische Schriftbeschou- wing, nog min of meer duister is.

En dit wekt blijde verwachting.

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland heeft in hare zitting van 16 Oct. benoemd tot hoogleeraar in de ambtelijke vakken c. s. aan de Theologische school Dr. T. Hoekstra, van 's-Hertogenbosch. Men den benoemde stond op de voordracht Dr. J. Hanis, van Steenwijk.

A. DE GEUS, syn. scriba.

Den Haag, 17 Oct. 1912.

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland heeft in hare zitting van 16 Oct. benoemd tot hoogleeraar in de ambtelijke vakken c. s. aan de Theologische school Dr. T. Hoekstra, van 's-Hertogenbosch. Men den benoemde stond op de voordracht Dr. J. Hanis, van Steenwijk.

A. DE GEUS, syn. scriba.

Den Haag, 17 Oct. 1912.

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland heeft in hare zitting van 16 Oct. benoemd tot hoogleeraar in de ambtelijke vakken c. s. aan de Theologische school Dr. T. Hoekstra, van 's-Hertogenbosch. Men den benoemde stond op de voordracht Dr. J. Hanis, van Steenwijk.

A. DE GEUS, syn. scriba.

Den Haag, 17 Oct. 1912.

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland heeft in hare zitting van 16 Oct. benoemd tot hoogleeraar in de ambtelijke vakken c. s. aan de Theologische school Dr. T. Hoekstra, van 's-Hertogenbosch. Men den benoemde stond op de voordracht Dr. J. Hanis, van Steenwijk.

A. DE GEUS, syn. scriba.

Den Haag, 17 Oct. 1912.

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland heeft in hare zitting van 16 Oct. benoemd tot hoogleeraar in de ambtelijke vakken c. s. aan de Theologische school Dr. T. Hoekstra, van 's-Hertogenbosch. Men den benoemde stond op de voordracht Dr. J. Hanis, van Steenwijk.

A. DE GEUS, syn. scriba.

Den Haag, 17 Oct. 1912.

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland heeft in hare zitting van 16 Oct. benoemd tot hoogleeraar in de ambtelijke vakken c. s. aan de Theologische school Dr. T. Hoekstra, van 's-Hertogenbosch. Men den benoemde stond op de voordracht Dr. J. Hanis, van Steenwijk.

A. DE GEUS, syn. scriba.

Den Haag, 17 Oct. 1912.

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland heeft in hare zitting van 16 Oct. benoemd tot hoogleeraar in de ambtelijke vakken c. s. aan de Theologische school Dr. T. Hoekstra, van 's-Hertogenbosch. Men den benoemde stond op de voordracht Dr. J. Hanis, van Steenwijk.

A. DE GEUS, syn. scriba.

Den Haag, 17 Oct. 1912.

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland heeft in hare zitting van 16 Oct. benoemd tot hoogleeraar in de ambtelijke vakken c. s. aan de Theologische school Dr. T. Hoekstra, van 's-Hertogenbosch. Men den benoemde stond op de voordracht Dr. J. Hanis, van Steenwijk.

A. DE GEUS, syn. scriba.

Den Haag, 17 Oct. 1912.

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland heeft in hare zitting van 16 Oct. benoemd tot hoogleeraar in de ambtelijke vakken c. s. aan de Theologische school Dr. T. Hoekstra, van 's-Hertogenbosch. Men den benoemde stond op de voordracht Dr. J. Hanis, van Steenwijk.

A. DE GEUS, syn. scriba.

Den Haag, 17 Oct. 1912.

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland heeft in hare zitting van 16 Oct. benoemd tot hoogleeraar in de ambtelijke vakken c. s. aan de Theologische school Dr. T. Hoekstra, van 's-Hertogenbosch. Men den benoemde stond op de voordracht Dr. J. Hanis, van Steenwijk.

A. DE GEUS, syn. scriba.

Den Haag, 17 Oct. 1912.

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland heeft in hare zitting van 16 Oct. benoemd tot hoogleeraar in de ambtelijke vakken c. s. aan de Theologische school Dr. T. Hoekstra, van 's-Hertogenbosch. Men den benoemde stond op de voordracht Dr. J. Hanis, van Steenwijk.

A. DE GEUS, syn. scriba.

Den Haag, 17 Oct. 1912.

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland heeft in hare zitting van 16 Oct. benoemd tot hoogleeraar in de ambtelijke vakken c. s. aan de Theologische school Dr. T. Hoekstra, van 's-Hertogenbosch. Men den benoemde stond op de voordracht Dr. J. Hanis, van Steenwijk.

A. DE GEUS, syn. scriba.

Den Haag, 17 Oct. 1912.

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland heeft in hare zitting van 16 Oct. benoemd tot hoogleeraar in de ambtelijke vakken c. s. aan de Theologische school Dr. T. Hoekstra, van 's-Hertogenbosch. Men den benoemde stond op de voordracht Dr. J. Hanis, van Steenwijk.

A. DE GEUS, syn. scriba.

Den Haag, 17 Oct. 1912.

Punten voor het agendum worden ingewacht vóór Dinsdag 22 Oct. a.k. bij den scriba, Molenstraat 90, Hellevoetsluis.

Namens den raad der roepende kerk van Hellevoetsluis,

A. KOLLAARD, praeses.

P. VAN HARTINGSVELDT scriba.

Hellevoetsluis, 14 Oct. 1912.

Classis Dordrecht.

14 November vergadering van de kerken in de classis Dordrecht. Opgeven voor de agenda tot 31 Oct.

Namens den raad der Ger. Kerk te H. I. Ambacht,

H. MEULINK, praeses.

P. WILSCHUT, scriba.

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland heeft in hare zitting van 16 Oct. benoemd tot hoogleeraar in de ambtelijke vakken c. s. aan de Theologische school Dr. T. Hoekstra, van 's-Hertogenbosch. Men den benoemde stond op de voordracht Dr. J. Hanis, van Steenwijk.

A. DE GEUS, syn. scriba.

Den Haag, 17 Oct. 1912.

Voor Kinderen.

HET GOEDE DEEL. XXV.

OF EN OM HET KASTEEL.

Een oogenblik beleefde de ontstentenis Otto te antwoorden. Stonden de zaken zoo, en daar was geen twijfel aan, dan bleef voor Frederik V weinig hoop over. Wel kon hij met het zwaard in de hand zijn rechten laten gelden, maar hoe weinig kans was er, dat die erkend zouden worden. Mischien zouden ook enkele vorsten hem steunen, maar intusschen heerschte een vreemde in zijn gebied.

„Ook voor ons Protestantisch geloof“, ver- volgde heer Koenraad, „niet het er in de Palts donker uit. 't Is zelfs de vraag of wij in Regensburg en Neurenberg, al zijn dat vijf Rijksteden, geen moeilijkheden zullen krijgen. Maar in elk geval zal Maximiliaan van Beieren geen Evangelische kerk in zijn gebied dulden.“

„Maar onze Palts is toch al meer dan zeventig jaar een Evangelisch land; wie kan er aan denken hier de mis weer in te voeren?“

„Dat zal Max wel weten. Hij is een leerling van de Jesuiten te Ingolstadt, en zij hebben ook hem vervuld met den haat, die hen bezit tegen alle Protestanten, allereerst de Gerefor- meerden. Wees er zeker van, dat de nieuwe keurvorst niet zal rusten, vóór alle ketterij uit zijn land is weggedaan.“

„Reeds is de tegenhervorming begonnen. Eerst lagen de predikanten en de Protestantische schoolmeesters aan de beurt. Zij zijn of worden eenvoudig uit hun ambt ontcien en het land uitgezweven. In hun plaats komen overal Roomsche priesters en onderwijzers.“

„Is magister Becker ook verjaagd?“ vroeg Otto drifig.

„Neen nog niet. Hij behoort tot de slot- kapelaans, die in dienst staan van een edelman, en hen heeft men dusver met rust gelaten. Voor hoelang?“

„En wat raadt gij mij nu te doen?“ vroeg de jonker misnoegd.

„Wel, vooreerst blijft ge hier, om allerlei in orde te brengen, nu ge zelf heer van Rothenfels wordt. Intusschen moeten we onzen goeden magister raadplegen. Hij heeft bij den loop der zaken evenwel belang als wij, en is een wijs en vroom man tevens. Ik vertrek nu en kom over een maand terug. Uw moeder, die thans bij ons vertoeft, hoop ik mee te brengen.“

Op een morgen, kort na zijn aankomst, verliet Otto het kasteel om onverzeeld een wandeling te doen. Hij gevoelde behoefte de bosschen, de heuvels en velden eens weer te zien, waar hij gespeeld had in de gelukkige dagen van zijn jeugd, die nu reeds ver, heel ver schenen te liggen. Hij volgde de beek, die dicht voortbij het slot en verder door het bosch stroomde. Alle plekjes hier waren hem wel bekend. Op het eene had hij als kind gespeeld, op een open veld daarginds zich goetend in het paardrijden, en ver, naar alle kanten strekten zich de heerlijke wandelpaden uit, die hij zoo dikwijls met ouders en vrienden betreden had. Hij genoot ten volle bij de herinnering, al werd die straks gestoord door de droeve gedachte: hoester verschilt het heden bij het verleden.

Al voortwandelende over zijn goederen, die zich uren ver uitstrekten — men sprak dan ook van de „onderdanen“ van Rothenfels — kwam hij aan een kleine woezig. Hij kende die evegeed als de menschen die er in woonden, althans gewoond hadden. Hij had er als kind dikwijls uitgerust, had gespeeld met de kinderen van den boer, of was met dezen meegegaan om de geiten te melken of om hout te hakken in het bosch.

Zou er veel veranderd zijn bij vroeger? Hij moest het eens onderzoeken, en stapte op het huisje aan.

Op zijn kloppen werd de deur geopend, en Otto herkende dadelijk den boer in wiens woning hij zoo vaak geweest was. Gaarne zou hij als vroeger zijn binnengestapt, maar blijkbaar had de landman hem volstrekt niet herkend, wat geen wonder was, daar de jonker van een kind tot een man was opgegroeid, en een vrij swaen haard droeg. Hij vond het beter den man niet aanstonds te zeggen wie hij was.

„Goede vriend“, sprak hij, „kunt ge mij ook zeggen hoever het nog loopen is, van hier naar de Waldnaab?“

„Naar de Waldnaab“, antwoordde de boer, „maar dan zijt ge hier niet op den goeden weg.“

„Niet, en ik volg toch de beek, die immers in de Waldnaab uitloopt?“

„Jawel. Maar het pad volgt niet altijd den beek en is op sommige plaatsen heel ruw. Ook kan een vreemdeling heel licht afwaken, en dan is hij verloren en nog niet terecht.“

Otto wist, dat de man gelijk had. Doch het ontving hem ook niet, hoe deze enigzins schuchter antwoordde, en zijn blik toonde, dat hij achterdocht voedde omtrent den vreemdeling, die hierheen verwaald was, waar zelden be- zoekers kwamen. Otto begon iets te vermoeden, en vroeg daarom verder:

„Wat zou ik dan doen?“

„Indien ge de Waldnaab wilt bereiken, raad ik u, het eerste het beste slijp links in te slaan. Dat loopt dan spoedig uit op een breeden sandweg, die u naar de rivier brengt. Dan hebt ge nog maar een half uur gaans, van hier af.“

Ook dit was juist, en toch gevoelde Otto, dat de man eigenlijk moeite deed, om zich er van af te maken. Doch juist dit prikkelde te meer de belangstelling van den jongen man.

Op een morgen, kort na zijn aankomst, verliet Otto het kasteel om onverzeeld een wandeling te doen. Hij gevoelde behoefte de bosschen, de heuvels en velden eens weer te zien, waar hij gespeeld had in de gelukkige dagen van zijn jeugd, die nu reeds ver, heel ver schenen te liggen. Hij volgde de beek, die dicht voortbij het slot en verder door het bosch stroomde. Alle plekjes hier waren hem wel bekend. Op het eene had hij als kind gespeeld, op een open veld daarginds zich goetend in het paardrijden, en ver, naar alle kanten strekten zich de heerlijke wandelpaden uit, die hij zoo dikwijls met ouders en vrienden betreden had. Hij genoot ten volle bij de herinnering, al werd die straks gestoord door de droeve gedachte: hoester verschilt het heden bij het verleden.

Al voortwandelende over zijn goederen, die zich uren ver uitstrekten — men sprak dan ook van de „onderdanen“ van Rothenfels — kwam hij aan een kleine woezig. Hij kende die evegeed als de menschen die er in woonden, althans gewoond hadden. Hij had er als kind dikwijls uitgerust, had gespeeld met de kinderen van den boer, of was met dezen meegegaan om de geiten te melken of om hout te hakken in het bosch.

Zou er veel veranderd zijn bij vroeger? Hij moest het eens onderzoeken, en stapte op het huisje aan.

Op zijn kloppen werd de deur geopend, en Otto herkende dadelijk den boer in wiens woning hij zoo vaak geweest was. Gaarne zou hij als vroeger zijn binnengestapt, maar blijkbaar had de landman hem volstrekt niet herkend, wat geen wonder was, daar de jonker van een kind tot een man was opgegroeid, en een vrij swaen haard droeg. Hij vond het beter den man niet aanstonds te zeggen wie hij was.

„Goede vriend“, sprak hij, „kunt ge mij ook zeggen hoever het nog loopen is, van hier naar de Waldnaab?“

„Naar de Waldnaab“, antwoordde de boer, „maar dan zijt ge hier niet op den goeden weg.“

„Niet, en ik volg toch de beek, die immers in de Waldnaab uitloopt?“

„Jawel. Maar het pad volgt niet altijd den beek en is op sommige plaatsen heel ruw. Ook kan een vreemdeling heel licht afwaken, en dan is hij verloren en nog niet terecht.“

Otto wist, dat de man gelijk had. Doch het ontving hem ook niet, hoe deze enigzins schuchter antwoordde, en zijn blik toonde, dat hij achterdocht voedde omtrent den vreemdeling, die hierheen verwaald was, waar zelden be- zoekers kwamen. Otto begon iets te vermoeden, en vroeg daarom verder:

„Wat zou ik dan doen?“

„Indien ge de Waldnaab wilt bereiken, raad ik u, het eerste het beste slijp links in te slaan. Dat loopt dan spoedig uit op een breeden sandweg, die u naar de rivier brengt. Dan hebt ge nog maar een half uur gaans, van hier af.“

Ook dit was juist, en toch gevoelde Otto, dat de man eigenlijk moeite deed, om zich er van af te maken. Doch juist dit prikkelde te meer de belangstelling van den jongen man.

Op een morgen, kort na zijn aankomst, verliet Otto het kasteel om onverzeeld een wandeling te doen. Hij gevoelde behoefte de bosschen, de heuvels en velden eens weer te zien, waar hij gespeeld had in de gelukkige dagen van zijn jeugd, die nu reeds ver, heel ver schenen te liggen. Hij volgde de beek, die dicht voortbij het slot en verder door het bosch stroomde. Alle plekjes hier waren hem wel bekend. Op het eene had hij als kind gespeeld, op een open veld daarginds zich goetend in het paardrijden, en ver, naar alle kanten strekten zich de heerlijke wandelpaden uit, die hij zoo dikwijls met ouders en vrienden betreden had. Hij genoot ten volle bij de herinnering, al werd die straks gestoord door de droeve gedachte: hoester verschilt het heden bij het verleden.

Al voortwandelende over zijn goederen, die zich uren ver uitstrekten — men sprak dan ook van de „onderdanen“ van Rothenfels — kwam hij aan een kleine woezig. Hij kende die evegeed als de menschen die er in woonden, althans gewoond hadden. Hij had er als kind dikwijls uitgerust, had gespeeld met de kinderen van den boer, of was met dezen meegegaan om de geiten te melken of om hout te hakken in het bosch.

Zou er veel veranderd zijn bij vroeger? Hij moest het eens onderzoeken, en stapte op het huisje aan.

Op zijn kloppen werd de deur geopend, en Otto herkende dadelijk den boer in wiens woning hij zoo vaak geweest was. Gaarne zou hij als vroeger zijn binnengestapt, maar blijkbaar had de landman hem volstrekt niet herkend, wat geen wonder was, daar de jonker van een kind tot een man was opgegroeid, en een vrij swaen haard droeg. Hij vond het beter den man niet aanstonds te zeggen wie hij was.

„Goede vriend“, sprak hij, „kunt ge mij ook zeggen hoever het nog loopen is, van hier naar de Waldnaab?“

„Naar de Waldnaab“, antwoordde de boer, „maar dan zijt ge hier niet op den goeden weg.“

„Niet, en ik volg toch de beek, die immers in de Waldnaab uitloopt?“

„Jawel. Maar het pad volgt niet altijd den beek en is op sommige plaatsen heel ruw. Ook kan een vreemdeling heel licht afwaken, en dan